

Ігор Дмитрович ГАВРИЛЮК*(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)*

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ, ПОЄДНАНИХ З ОТРИМАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

У статті наголошено, що криміналістична характеристика дозволяє виокремити специфіку в механізмі вчинення корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, яка в подальшому враховується під планування, організації та здійснення розслідування конкретного злочину окресленої категорії. Акцентовано, що змістовне наповнення криміналістичної характеристики слід регулярно переглядати, оскільки механізм учинення корупційних злочинів загалом і поєднаних із отриманням неправомірної вигоди зокрема постійно видозмінюється під впливом трансформації криміногенної обстановки, законодавчих змін в окресленій сфері суспільних відносин, інформатизації та цифровізації всіх галузей життєдіяльності суспільства, серед іншого й злочинної діяльності. Запропоновано під криміналістичною характеристикою корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, розуміти теоретичну категорію, сформовану за результатами аналізу емпіричних відомостей про механізм учинення досліджуваної категорії злочинів у вигляді інформаційної моделі, яка дозволяє обрати оптимальні засоби та методи здійснення розслідування злочинів. З огляду на сформовані наукові підходи до структурування криміналістичної характеристики корупційних і суміжних з ними кримінальних правопорушень, а також з урахуванням узагальнених емпіричних відомостей про закономірності механізмів учинення корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, виокремлено наступні елементи криміналістичної характеристики досліджуваної категорії злочинів: особа злочинця й особа потерпілого; типові способи; предмет і слідова картина.

Ключові слова: криміналістична методика, корупція, корупційні злочини, криміналістична характеристика, отримання неправомірної вигоди, методика розслідування, формування методики, сутність, структура.

Постановка проблеми. Кримінальне правопорушення загалом і корупційне зокрема є подією, яка відбулася в минулому. Проте, щоб забезпечити притягнення винної особи до кримінальної відповідальності, як одного із способів протидії кримінальній протиправній діяльності, органи досудового розслідування повинні зібрати докази про подію вчиненого кримінального правопорушення, незважаючи на її

ретроспективний характер. Однак слід усвідомлювати, що багато кримінальних правопорушень, серед іншого корупційних, є латентними та неочевидними. З огляду на що прокурор, слідчий/детектив/дізнавач на початковому етапі нерідко стикаються з дефіцитом інформації про подію кримінального правопорушення загалом чи окремі її обставини. Проте це жодним чином не означає, що досудове розслідування припиняється. Навпаки, як відомо, необхідно активізувати роботу з пошуку, фіксації та вилучення слідової інформації орієнтовного та доказового значення з перших моментів початку досудового розслідування, бо з часом сліди зникають, знищуються, видозмінюються, що унеможливорює чи ускладнює можливість їх використання в доказовому процесі. Тому навіть за умов інформаційного дефіциту напрям розслідування обирається, організовуються та проводяться необхідні слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії. При цьому з метою обґрунтованого вибору початкового вектору досудового розслідування слід використовувати відомості про закономірності механізму вчинення кримінального правопорушення певного різновиду (групи). Тобто під час відкриття кримінального провадження за фактом учинення корупційного кримінального правопорушення, поєднаного з отриманням неправомірної вигоди, та на початковому етапі розслідування корисним є використання відомостей про криміналістичну характеристику виокремленої категорії кримінальних правопорушень. Бо саме криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є тим інструментом, який дозволяє слідчому, дізнавачеві, детективу зорієнтуватися в складних, часто несприятливих, слідчих ситуаціях, вибрати оптимальні напрями розслідування з урахуванням як стратегічних, так і проміжних тактичних завдань. Тому очевидним і беззаперечним є той факт, що саме криміналістична характеристика є першим і обов'язковим елементом будь-якої окремої криміналістичної методики. Без нього будь-які криміналістичні рекомендації будуть позбавлені прикладного наповнення.

Водночас неможливо сформувати криміналістичну характеристику корупційних кримінальних правопорушень, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, як елементу відповідної окремої криміналістичної методики, не з'ясувавши сутність, ознаки та змістовне наповнення цієї категорії. Ба більше, слід дотримуватися засад формування криміналістичної характеристики, щоб її відомості дійсно були інформативними, достовірними й адаптивними під час формування програми розслідування окремої категорії кримінальних правопорушень, зокрема корупційних, визначення специфіки техніко-криміналістичного і тактико-організаційного забезпечення їх розслідування.

Питання про формування та реалізацію криміналістичних методик, організацію досудового розслідування кримінальних правопорушень загалом та окремих його видів (груп) зокрема, в тому числі корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, висвітлювалися у наукових працях В. П. Бахіна, П. Д. Біленчука, Д. А. Бондаренка,

В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, О. О. Дудорова, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, О. Н. Колесніченка, О. В. Пчеліної, О. І. Ромців, В. Ю. Шепітька, В. М. Шевчука, М. Г. Щербаковського, Б. В. Щура та інших. Однак, не заперечуючи вагомий внесок названих учених, велика кількість проблемних питань стосовно методики розслідування корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, не знайшла свого однозначного вирішення.

Метою представленого дослідження є визначення сутності та структури криміналістичної характеристики корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, через призму формування окремої криміналістичної методики.

Виклад основного матеріалу. криміналістична характеристика, хоча й не є новою для криміналістичної науки, досі залишається предметом жвавих наукових обговорень. Як результат, можемо спостерігати за формуванням декількох наукових підходів до трактування криміналістичної характеристики та розкриття її змісту, які як доповнюють один одного, так і навпаки – виключають один одного. Така багатогранність підходів до визначення сутності, значення та змісту криміналістичної характеристики, вочевидь, негативно відображається як на діяльності з розроблення/вдосконалення криміналістичних характеристик окремих різновидів кримінальних правопорушень, так і з їх застосування під час організації та планування досудового розслідування. Тому важливо виробити уніфікований підхід, який би дозволив чітко розуміти, яким чином визначаються закономірності механізму вчинення кримінальних правопорушень окремого виду (групи), на яких його елементах варто робити акцент і яким чином вони корелюються з організацією розслідування таких правопорушень. Помилкою є, коли під час формування окремої криміналістичної методики наводиться криміналістична характеристика кримінального правопорушення окремого виду (групи), яка жодним чином не враховується під час визначення особливостей розслідування на кожному з етапів (висунення типових слідчих версій, виокремлення типових слідчих ситуацій і відповідних їм алгоритмів дій слідчого/дізнавача/детектива тощо) та вибору тактики проведення окремих процесуальних дій та/чи тактичних операцій. Щоб уникати таких помилок потрібно передусім усвідомлювати, що таке криміналістична характеристика, яке її місце й роль у структурі окремої криміналістичної методики, серед іншого методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди.

У фаховій науковій літературі зустрічаються різні підходи до визначення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень (до 2012 року злочинів). Наприклад, досить поширеним є підхід до трактування криміналістичної характеристики як «системи відомостей про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові й перевірці

слідчих версій у розслідуванні конкретних злочинів»¹. Наведена наукова позиція знайшла підтримку в працях великої кількості вчених. Ба більше, саме вказане тлумачення криміналістичної характеристики наводиться на сторінках криміналістичного енциклопедичного словника².

А. В. Старушкевич дещо уточнює наведене вище визначення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, зазначаючи, що вона є «упорядкованою сукупністю відомостей про криміналістично значущі ознаки кримінальних правопорушень», які, своєю чергою, умовно можна поділити на дві групи – «виключно криміналістичні й ознаки кримінально-правової та кримінологічної характеристик»³. З наведеного помітно, що криміналістичну характеристику не можна розглядати у відриві від суміжних характеристик – кримінально-правової та кримінологічної. Цьому є цілком логічне пояснення. Адже кожна з названих характеристик досліджує спільний об'єкт – кримінальну протиправну діяльність, просто з різних аспектів. Тому очевидним є й те, що вказані характеристики в частині окремих елементів переплітаються, тим самим доповнюючи одна одну.

Не менш поширеним є підхід до тлумачення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень як сукупності певних відомостей (даних, інформації). Наприклад, М. В. Войчишена вказує, що «криміналістична характеристика є складовою теорії криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень та визначає сукупність їх основних характеристик, містить узагальнену інформацію про ознаки кримінального правопорушення, отриману в результаті досліджень»⁴. Водночас учена пропонує під криміналістичною характеристикою розуміти «сукупність взаємопов'язаних типових характеристик і ознак окремого виду кримінального правопорушення, отриманих у результаті аналізу багаторічної судової та слідчої практики, які мають взаємопов'язані властивості та в сукупності є моделлю кримінального правопорушення»⁵. У цілому обидві дефініції за своїм змістом є тотожними та підкреслюють такі основні ознаки досліджуваної категорії як:

- поєднання узагальнених або ж типових відомостей про елементи механізму вчинення кримінального правопорушення певного різновиду;
- отримання відомостей про структурні елементи криміналістичної

¹ Колесниченко О. Н., Коновалова В. О. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. Харків: Юрид. ін-т, 1985. 92 с.

² Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В.Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.

³ Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. Київ: Правник, 1997. С. 305–307.

⁴ Войчишена М. В. Криміналістична характеристика як наукова категорія методики розслідування кримінальних правопорушень. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3 (64). С. 146. DOI:10.32366/2523-4269-2018-64-3-146-152.

⁵ Войчишена М. В. Криміналістична характеристика як наукова категорія методики розслідування кримінальних правопорушень. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3 (64). С. 151. DOI:10.32366/2523-4269-2018-64-3-146-152.

характеристики в результаті аналізу судової та слідчої практики;

- наявність взаємозв'язків між елементами криміналістичної характеристики;

- фактично, сукупність відомостей про елементи кримінальної протиправної діяльності формує модель кримінального правопорушення.

Також окремі вчені пропонують криміналістичну характеристику позначати як «модель». Приміром, В. А. Журавель в якості однієї з грані криміналістичної характеристики виокремлює її розуміння як «інформаційної моделі, в якій відбиваються якісно-кількісні показники ретроспективної спрямованості про типові ознаки, тобто ті, що притаманні даному масиву злочинів, і специфічні, котрі дозволяють відокремити його від інших груп злочинів»¹.

Крім того, окрема група вчених акцентують увагу на теоретичному аспекті криміналістичної характеристики. Зокрема, В. А. Журавель указує, що з однієї сторони криміналістичну характеристику слід розуміти як «теоретичну концепцію, складову окремої криміналістичної методики»². В. М. Лога також стверджує, що «криміналістична характеристика є результатом наукового аналізу та узагальнення емпіричних даних у вигляді систематизованого опису типових криміналістично значимих ознак, які надають можливість для ефективного виявлення, розкриття та розслідування ...»³. О. В. Пчеліна підкреслює, що досліджувана категорія «є результатом наукової діяльності з аналізу й узагальнення матеріалів кримінального провадження стосовно окремих категорій злочинів»⁴.

З-поміж іншого аналіз наукових напрацювань у царині визначення сутнісно-змістовного бачення демонструє, що багато вчених використовують комплексні підходи до трактування досліджуваної категорії. Мова йде про те, що криміналістичну характеристику розглядають як «багатогранну», складну категорію, якій притаманні водночас декілька аспектів. Як приклад, з вищенаведеного помітно, що В. А. Журавель розглядає криміналістичну характеристику одразу як теоретичну концепцію й як інформаційну модель⁵.

Своєю чергою, О. І. Жеребко пропонує розкривати поняття криміналістичної характеристики з двох аспектів – теоретичного та прикладного. Зокрема, науковець указує, що «у теоретичному аспекті криміналістична характеристика – це наукова категорія криміналістики», яка «повинна мати своє загальне поняття, визначення (дефініцію), внутрішню структуру, посідати певне місце у системі криміналістики та

¹ Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2012. С. 156.

² Там само. С. 156.

³ Лога В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012. С. 6–7.

⁴ Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. С. 185.

⁵ Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2012. С. 156.

виконувати певні функції»¹. Водночас досліджуваній категорії властивий прикладний аспект, згідно з яким «криміналістична характеристика повинна бути подана у вигляді описів, таблиць, схем, графіків, комп'ютерних програм тощо»².

З вищенаведеного можна сформуванати власну позицію до визначення криміналістичної характеристики корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, а саме:

- всебічно розкриває сутність і призначення криміналістичної характеристики досліджуваної категорії злочинів комплексний підхід до її трактування;

- криміналістична характеристика дозволяє виокремити специфіку в механізмі вчинення корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, яка в подальшому враховується під планування, організації та здійснення розслідування конкретного злочину окресленої категорії;

- змістовне наповнення криміналістичної характеристики слід регулярно переглядати, оскільки механізм учинення корупційних злочинів загалом і поєднаних із отриманням неправомірної вигоди зокрема постійно видозмінюється під впливом трансформації криміногенної обстановки, законодавчих змін в окресленій сфері суспільних відносин, інформатизації та цифровізації всіх галузей життєдіяльності суспільства, серед іншого й злочинної діяльності.

Зважаючи на вказане, під криміналістичною характеристикою корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, пропонуємо розуміти теоретичну категорію, сформовану за результатами аналізу емпіричних відомостей про механізм учинення досліджуваної категорії злочинів у вигляді інформаційної моделі, яка дозволяє обрати оптимальні засоби та методи здійснення розслідування злочинів.

Поряд із визначенням поняття «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень», не менш дискусійним залишається питання про місце вказаної категорії в структурі окремої криміналістичної методики й її змістовне наповнення. Приміром, Ю. М. Чорноус, досліджуючи питання криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, зважає, що в науковій спільноті сформувалися різні підходи до визначення місця криміналістичної характеристики в структурі методики розслідування. Зокрема, вчена зазначає, що найбільш поширеними є три підходи до вирішення окресленого питання: «є структурним елементом окремої методики; не включається до структури методики або заперечується її методичне значення; розглядається як основа розробки окремих методик, але не її елементом»³.

¹ Жеребко О. І. Значення криміналістичної характеристики розслідування злочинів. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 28 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 65.

² Там само. С. 65.

³ Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця, 2017. С. 405.

На нашу думку, з огляду на раніше окреслене значення криміналістичної характеристики під час організації та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень окремого різновиду вказана категорія повинна включатися в якості невід'ємного, обов'язкового елементу окремої криміналістичної методики, зокрема методики розслідування корупційних злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди.

З приводу питання про структуру криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень загалом і корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, спочатку зупинимося на висвітленні позицій науковців до вирішення вказаної проблематики. Так, однією з перших комплексно досліджувала проблематику формування методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності О. В. Пчеліна. На її думку, ознакою окремих злочинів у сфері службової діяльності, є корупційна спрямованість¹. Водночас учена, враховуючи таку ознаку окресленої групи кримінальних правопорушень як наявність технологій злочинної діяльності, пропонує «серед елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності <...> виділяти особу злочинця, способи та злочинні технології у сфері службової діяльності, предмет посягання, обстановку вчинення злочину (-ів), сліди злочину (-ів)»².

Особливості формування методик розслідування окремих видів корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, загалом і формування відповідних криміналістичних характеристик зокрема розкривали наступні вчені:

– Я. Є. Мишков, який під час розроблення методики розслідування хабарництва висвітлює особливості елементів криміналістичної характеристики виокремлених протиправних діянь: способів вчинення злочину, способів приховування злочину, часу, обстановки, типової «слідової картини», особи злочинця³;

– Н. В. Кимлик, яка обмежилася встановленням тільки такого елементу криміналістичної характеристики як «типові ознаки способів підготовки, вчинення та приховування корупційних злочинів»⁴;

– І. Л. Федоренко, який у структурі криміналістичної характеристики провокації підкупу називає та розкриває такі елементи, як «особа злочинця, типові способи провокації підкупу та предмет посягання, обстановка вчинення та типові сліди провокації підкупу»⁵;

¹ Пчеліна О. В. Корупційна спрямованість як ознака окремих злочинів у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5. Том 3. С. 67–70.

² Мишков Я. Є. Методика розслідування хабарництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. С. 192.

³ Мишков Я. Є. Методика розслідування хабарництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. С. 6–9.

⁴ Кимлик Н. В. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2013. С. 8–9, 12.

⁵ Федоренко І. Л. Методика розслідування провокації підкупу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. С. 41–73.

– Л. М. Казанська пропонує «до структури криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із корупцією, <...> віднести: 1) особу злочинця; 2) спосіб вчинення злочину та його приховування; 3) обстановку (час та місце вчинення); 4) предмет; 5) мету та мотив; 6) завдану шкоду; 7) потерпілих та третіх осіб»¹. Крім того, вчена зауважує, що «у залежності від необхідності та характеру скоєного злочину корупційної спрямованості до криміналістичної характеристики можуть додаватися такі елементи, як «слідова картина», типові слідчі версії та інші»². З приводу зазначеного виникають певні заперечення з приводу пропозиції за окремих обставин уключати до структури криміналістичної характеристики типові слідчі версії. На наш погляд, така пропозиція суперечить самій сутності криміналістичної характеристики, яка, як зазначалося раніше, є моделлю узагальнених відомостей про злочинну діяльність, а не слідчу. Версіювання – це діяльність суб'єктів, які здійснюють збирання, дослідження та оцінку слідової інформації під час виявлення, розкриття та розслідування кримінального правопорушення, та жодним чином не є елементом механізму вчинення кримінального проступку/злочину;

– С. В. Олійник серед елементів криміналістичної характеристики виокремлює «предмет посягання, спосіб злочину, особа типового злочинця, особа типового потерпілого, обстановка вчинення злочину (місце, час, знаряддя та засоби)»³;

– О. М. Таркан, досліджуючи такий різновид корупційних кримінальних правопорушень як «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції», зазначає, що «перелік і зміст її елементів має визначатись із урахуванням складу злочину, передбаченого ст. 368 КК України. Аналіз зазначеного кримінального правопорушення і наукових підходів до проблем їх кримінально-правової кваліфікації дозволяє стверджувати, що найбільш значущими для побудови криміналістичної характеристики є такі його ознаки, як: а) спеціальний суб'єкт – службова особа; б) виключно умисний характер дій; в) переважно майновий характер злочину; г) спосіб одержання (пропозиції, обіцянки, вимагання) неправомірної вигоди»⁴. Зважаючи на ознаки досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, науковець пропонує в структурі відповідної криміналістичної характеристики виокремлювати наступні елементи: «а) предмет та обстановка неправомірної вигоди; б) способи та сліди злочину; в) особа набувача неправомірної вигоди; г) особа надавача неправомірної вигоди». При цьому

¹ Казанська Л. М. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із корупцією. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10-2. Том 2. С. 171.

² Там само. С. 172.

³ Олійник С. В. Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. С. 52–70.

⁴ Таркан О. М. Методика розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції : дис. ... докт. філософії : 081 «Право». Харків, 2021. С. 28.

вчений уточнює, що «зазначені компоненти мають розглядатись у взаємному зв'язку, тобто як єдина система криміналістично значущої інформації, яка фактично є штучною моделлю злочинної діяльності певного різновиду. Ця модель надає можливість побудувати всі інші елементи окремої криміналістичної методики розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовими особами органів поліції. Вона є підставою для створення системи типових загальних і окремих версій, визначення типових тактичних завдань розслідування та особливостей їх вирішення, надання рекомендацій щодо тактики окремих слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань під час досудового розслідування цієї категорії злочинів»¹. У цілому представлена позиція заслуговує на увагу. Проте, на нашу думку, особа набувача неправомірної вигоди й особа надавача неправомірної вигоди – це не окремі елементи криміналістичної характеристики, а різновиди особи злочинця. При цьому той факт, що кримінальним законодавством передбачена можливість звільнення викривача від кримінальної відповідальності, не означає, що особа надавача неправомірної вигоди не вчиняла протиправних діянь, які порушують закон.

З огляду на сформовані наукові підходи до структурування криміналістичної характеристики корупційних і суміжних з ними кримінальних правопорушень, а також з урахуванням узагальнених емпіричних відомостей про закономірності механізмів учинення корупційних злочинів, поєднаних з отриманням неправомірної вигоди, пропонуємо виокремлювати наступні елементи криміналістичної характеристики досліджуваної категорії злочинів: особа злочинця й особа потерпілого; типові способи; предмет і слідова картина.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти наступних висновків:

1) під криміналістичною характеристикою корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, слід розуміти теоретичну категорію, сформовану за результатами аналізу емпіричних відомостей про механізм учинення досліджуваної категорії злочинів у вигляді інформаційної моделі, яка дозволяє обрати оптимальні засоби та методи здійснення розслідування злочинів;

2) елементами криміналістичної характеристики корупційних злочинів, поєднаних із отриманням неправомірної вигоди, є особа злочинця й особа потерпілого, типові способи, предмет і слідова картина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войчишена М. В. Криміналістична характеристика як наукова категорія методики розслідування кримінальних правопорушень. *Правовий*

¹ Там само. С. 24–33.

часопис Донбасу. 2018. № 3 (64). С. 146–152. DOI:10.32366/2523-4269-2018-64-3-146-152.

2. Жеребо О. І. Значення криміналістичної характеристики розслідування злочинів. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування*: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 64–66.

3. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2012. 304 с.

4. Казанська Л. М. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із корупцією. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10-2. Том 2. С. 169–172.

5. Кимлик Н. В. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2013. 18 с.

6. Колесниченко О. Н., Коновалова В. О. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. Харків: Юрид. ін-т, 1985. 92 с.

7. Лога В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2012. 20 с.

8. Мишков Я. Є. Методика розслідування хабарництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. 20 с.

9. Олійник С. В. Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 220 с.

10. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 571 с.

11. Пчеліна О. В. Корупційна спрямованість як ознака окремих злочинів у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5. Том 3. С. 67–70.

12. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. Київ: Правник, 1997. 42 с.

13. Таркан О. М. Методика розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції : дис. ... докт. філософії : 081 «Право». Харків, 2021. 244 с.

14. Федоренко І. Л. Методика розслідування провокації підкупу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 218 с.

15. Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця, 2017. 492 с.

16. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В.Я. Тація. Харків: Право, 2001. 560 с.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2023

Ihor D. HAVRYLYUK,

Postgraduate Student

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

ESSENCE AND STRUCTURE OF THE CRIMINAL CHARACTERISTICS OF CORRUPTION CRIMES COMBINED WITH OBTAINING ILLEGAL BENEFITS

The article emphasizes that the criminalistics description allows for the identification of specifics in the mechanism of committing corruption crimes associated with receiving illicit benefits, which is later considered during the planning, organization, and execution of investigations into specific crimes of the outlined category. It is highlighted that the content of the criminalistics description must be regularly reviewed, as the mechanisms of corruption crimes in general, and those involving illicit benefits in particular, continuously evolve under the influence of changes in the criminogenic environment, legislative reforms in the relevant sphere of social relations, informatization, and digitalization of all spheres of human activity, including criminal activity. It is proposed to define the criminalistics description of corruption crimes associated with receiving illicit benefits as a theoretical category formed based on the analysis of empirical data on the mechanism of committing the investigated category of crimes, presented in the form of an informational model that allows for the selection of optimal means and methods for investigating crimes. Considering the established scientific approaches to structuring the criminalistics description of corruption and related criminal offenses, as well as generalized empirical data on the patterns of mechanisms of committing corruption crimes associated with receiving illicit benefits, the following elements of the criminalistics description of the investigated category of crimes have been identified: the personality of the offender and the victim; typical methods; the subject and the trace pattern.

Keywords: *criminalistics methodology, corruption, corruption crimes, criminalistics description, illicit benefit, investigation methodology, formation of methodology, essence, structure.*